

Bezwaren tegen de benoeming van dr. S. Paas aan de TUK

In het 'Nederlands Dagblad' van 15 november 2008 is melding gemaakt van de benoeming van dr. S. Paas tot universitair docent aan de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken te Kampen. Dr. Paas zal leiding gaan geven aan de deelopleiding 'Missionaire Gemeente'. Ook gaat hij evangelisatiewerkers en toerusters uit onze kerken bijstaan.

Op het eerste horen is sprake van een te begrijpen benoeming. Heeft dr. Paas niet zijn sporen verdiend als missionair werker en als schrijver van publicaties op dit vakgebied!?

Maar toch hebben wij bij nader inzien van deze benoeming met verbazing kennis genomen. Ja, met méér dan verbazing, ook met ernstige verontrusting. Wij willen van beide kennis geven middels dit artikel.

Bij een benoeming aan onze theologische universiteit is één van de vereisten: betrouwbaar zijn inzake de Heilige Schrift, c.q. de leer van de Schrift, vgl. 2 Timotheüs 2:2. Een benoemde moet in woord en daad hebben laten horen en zien, dat hij werkt in overeenstemming met en uitgaand van de Heilige Schrift. Zulks in gebondenheid aan de drie formulieren van eenheid, zoals ook in het Ondertekeningsformulier staat.

Juist op het punt van de betrouwbaarheid van dr. Paas (en dus van zijn geschiktheid als docent aan de gereformeerde universiteit) hebben wij grote bezwaren. Wij begrijpen niet hoe het tot deze benoeming heeft kunnen komen.

Wij willen dat duidelijk maken aan de hand van wat hij geschreven heeft in z'n dissertatie, getiteld *'Schepping en oordeel, Een onderzoek naar scheppingsvoorstellingen bij enkele profeten uit de achtste eeuw voor Christus'*, Heerenveen, 1998. Daarnaast zou te wijzen zijn op een artikel in *'Wapenveld'*, oktober 2001, onder de titel *'Schepping en historiciteit - Een reis door literatuur en natuur'*.

Onzes inziens komt o.m. in het tweede hoofdstuk van deze dissertatie onmiskenbaar naar voren dat dr. S. Paas schriftkritische theorieën aanhangt. De Heilige Schriften hebben voor hem niet het gezag dat de Geest van God voor het gehele Woord van God claimt. Daarbij gaat het in het bijzonder om het punt: als het om historische mededelingen gaat, hebben we met feiten te maken. Zie de volgende voorbeelden:

1. Uittocht uit Egypte – ontstaan van het volk Israel

In zijn dissertatie schrijft dr. Paas: *"Tegenwoordig bestaat er een vrij brede consensus over de gedachte dat de vroege Israëlieten zich etnisch en cultureel niet onderscheidden van de Kanaänieten, maar zich uit hen hebben ontwikkeld."*, blz. 40. Hij licht dit daarna met verschillende theorieën toe. Vervolgens stelt hij, blz. 44, de volgende vraag: *"Is in de hierboven beschreven ontwikkeling nog plaats voor de overlevering van de Uittocht?"*. En hij reageert op die vraag als volgt: *"Opgemerkt mag worden dat een dergelijke gebeurtenis tegen de achtergrond van de gebeurtenissen aan het eind van de 13^e en de 12^e eeuw zonder meer voorstelbaar is. In de oostelijke Nijldelta leefden sinds mensenheugenis Aziaten in nauw contact met Egyptenaren. Onder deze vreemdelingen kunnen heel goed voorouders zijn geweest van het latere volk Israel. In elk geval kunnen de woelingen in deze periode de achtergrond hebben gevormd voor de Israëlitische herinneringen aan de Uittocht. Een exodus*

zou kunnen verklaren hoe de hierboven besproken, voornamelijk sociale groeperingen van zwervers en boeren zich hebben kunnen ontwikkelen tot een volk. De aankomst in Kanaän van een groep uit Egypte gevluchte of verdreven Semieten, kan in zo'n ontwikkeling een rol hebben gespeeld. Misschien, maar nu betreden wij speculatief terrein, gaat het hier om een groep die behoorde tot de stam van Levi. Deze stam had volgens de bijbelse overleveringen geen eigen erfdeel in Kanaän. De Leviëten Mozes, Hofni en Pinehas droegen Egyptische namen. Verder stonden zij bekend als voorvechters van het Jahwisme. Op deze wijze kan wellicht ook een deel van de bovengenoemde religieuze discontinuïteit tussen de Laat-Bronscultuur en die van de IJzer I-nederzettingen worden verklaard. Zo'n gebeurtenis verklaart in elk geval waarom het latere Israel zijn ontstaan steeds weer terugvoerde op een onderdrukking in en een bevrijding uit Egypte. Hun grote leider en wetgever Mozes was volgens het Oude Testament opgevoed aan het hof van de farao. Deze tradities zijn zo doorlopend aanwezig dat het onwaarschijnlijk is dat zij niet de ervaringen weerspiegelen van tenminste een deel van de vroege Israëliëten.

Hoewel de verhalen van Uittocht en Intocht een theologische reflectie zijn, is daarmee dus niet gezegd dat zij volkomen los van die gebeurtenissen zijn. [Vet van ons] ... *De consequente verbinding van Israëls ontstaan met Egypte in de bijbelse overleveringen, moet ons daarom aansporen om de mogelijkheid van Egypte als de mogelijke kraamkamer van een aantal religieuze voorstellingen van Israel serieus te overwegen.*”, blz. 44-46.

“We mogen ervan uitgaan, gezien de resultaten van het nieuwere onderzoek, dat Israël aanvankelijk een Kanaänitisch volk was, dat naast andere goden El vereerde. In de loop van de 12^e eeuw werd de basis gelegd voor Israëls latere functioneren als zelfstandige natie. De komst van een ‘exodusgroep’, die mogelijk voor een deel bestond uit religieuze ijverars, is daarbij waarschijnlijk een stimulerende factor geweest.”, blz. 332.

Over deze citaten zou veel te zeggen zijn. Niet alleen vanuit het Oude Testament zelf, maar ook vanuit de Oud-Testamentische wetenschap. Tegen veel dat hier als mogelijk feit wordt gepresenteerd, zou veel in te brengen zijn. Dat gaan wij hier nu niet doen.

Wij willen laten zien dat voor dr. Paas níet beslissend is, wat God de Heilige Geest ons in de Bijbel zegt. Voor hem is, gezien bovengenoemde citaten, die met veel kunnen worden aangevuld, níet beslissend dat de HEERE ons Zelf laat weten dat de voorvaderen van het volk Israel met ongeveer 70 personen naar Egypte gegaan zijn en eeuwen later als een volk dat uit hen gegroeid is naar Kanaän trekt. Dat dit volk in geloofsgehoorzaamheid achter de HEERE aan dan het land Kanaän veroverd en daar gaat wonen. Volgens dr. Paas zou een deel van het latere volk zo'n soort achtergrond kunnen hebben. Waarschijnlijk vooral de stam Levi. Met de andere stammen zou het wezenlijk anders liggen.

De HEERE spreekt volstrekt anders in Zijn Woord. God de Heilige Geest laat ons weten dat het hele volk afstamt van Abraham, Isaäk en Jakob en zijn 12 zonen. In een tijd van grote hongersnood deed de HEERE hen naar Egypte trekken en hun nakomelingen zijn eeuwen later onder Zijn leiding als het volk Israël naar Kanaän, het aan hen beloofde land, gegaan. Met wat God ons in Zijn Woord laat weten, gaat dr. Paas op een ongeoorloofde manier, het beter wetend dan de Auteur van de Schrift Zelf, om. Hij noemt die geschiedenissen dan ook theologische reflecties. Dat betekent: het zijn menselijke verhalen die iets over God willen zeggen. Volgens dr. Paas openbaart niet God ons deze feiten, geeft niet God ons deze historische gebeurtenissen te kennen. Maar de mens, de wetenschapper maakt uit, wat waar / betrouwbaar en wat niet waar / betrouwbaar is.

De Bijbel wordt zo één van de bronnen die te zien geeft hoe Gods volk geleefd kan hebben. Het Woord is niet meer de enige en betrouwbare bron.

2. Hoe komt Israel aan het beeld van God als Schepper

Dr. Paas is verder van mening dat bij het ontstaan van het beeld van de HEERE als de Schepper er invloed geweest is vanuit de gedachten die de Egyptenaren en de Kanaänieten over sommige van hun goden hadden. Hij schrijft, blz. 53, daarover o.a.: *“Niet alleen is de oergod Atum een aspect van Amun, hetzelfde geldt voor de zonnegod Re. Amun is tegelijk oer-, schepper- en levensgod. Deze absolute scheppingsmacht werd ook door Israël toegekend aan zijn God. De rol die El speelde in de Kanaänitische teksten, kan zijn beïnvloed door deze Egyptische theologie van Amun-Re. Incidenteel werd ook JHWH met deze belangrijkste god van het Nieuwe Rijk vereenzelvigd. De notie van een almachtige en verheven schepper hoeft daarom in dit vroege stadium aan Israel niet onbekend te zijn geweest. Deze aspecten van JHWH moeten niet noodzakelijkerwijs worden afgeleid uit latere ervaringen van Israel in een snel groter wordende wereld. Ook in de geschiedenis van het volk in Palestina zelf kunnen daarvan de wortels worden gezocht.”*

De eerste conclusie die hij aan het einde van zijn dissertatie, blz. 344, trekt is dan ook: *“Het scheppingsgeloof in Israel heeft Kanaänitische wortels en is mogelijk beïnvloed door Egyptische voorstellingen.”*

Ook uit dit voorbeeld kan niet anders dan geconcludeerd worden dat de Schrift onrecht wordt aangedaan. Dr. Paas stelt dat het beeld van God als de Almachtige Schepper bij Israel kan zijn ontstaan door beïnvloeding vanuit heidense godsdiensten. Terwijl het de HEERE Zelf is Die Zich steeds weer aan Zijn volk geopenbaard heeft. Hij heeft vanaf het begin bekend gemaakt dat Hij de Almachtige is, dat Hij de hemel en de aarde geschapen heeft. Hij gaf bevel dat ‘iets’ moest komen en: ‘het was er!’ De HEERE laat dat nog weer eens horen wanneer Hij in het vierde gebod het volk er aan herinnert dat Hij in zes dagen de aarde met alles erop en eraan geschapen heeft. Het geloof in de HEERE, ook als de Almachtige Schepper, is absoluut niet het resultaat van heidense beïnvloeding, maar is enkel en alleen te danken aan Gods openbaring aan Zijn volk.

Schokkend is het hoe dr. Paas in zijn dissertatie niet alleen het scheppingsgeloof, maar zelfs het geloof in de HERE Zelf steeds weer schetst als een *godsdiensthistorische* ontwikkeling. Daarbij wordt in de Schrift dan gezocht naar de aanwijzingen voor die ontwikkeling, in plaats dat de Schrift gelezen wordt als de betrouwbare, door de Geest zelf ingegeven, neerslag van de *openbaringshistorie*. Zo verdedigt dr. Paas herhaaldelijk *“dat JHWH hoogstwaarschijnlijk een Israëlitische afsplitsing was van de Kanaänitische El”* (in deze formulering op blz. 202, vgl. blz. 46v., blz. 332). Deze godsdiensthistorische reconstructie van het ontstaan en de ontwikkeling van het geloof in Jahwe lijkt ons niet te rijmen met wat God Zelf bekendmaakt in Zijn Woord: God die Zichzelf en zijn heil *vanaf het begin* openbaart. Zoals we het belijden in vraag en antwoord 19 van de Heidelbergse Catechismus: *“Waaruit weet u dat? Uit het heilig evangelie. God heeft dat eerst zelf in het paradijs geopenbaard. Daarna heeft Hij het door de heilige aartsvaders en profeten laten verkondigen. Ook heeft Hij dat evangelie van tevoren laten afbeelden door de offers en andere schaduwachtige gebruiken die Hij in de wet had voorgeschreven. Tenslotte heeft Hij het door Zijn eniggeboren Zoon vervuld.”*

Dr. Paas komt hier geheel in strijd met wat de HEERE Zelf in Zijn Woord bekend maakt.

Dr. Paas en de inspiratie

Als dr. Paas over deze dingen schrijft is het niet zo dat hij dit doet als iemand die de Bijbel zomaar aan de kant wil schuiven. Dat wordt bijvoorbeeld duidelijk in een artikel dat hij in 2001 in het tijdschrift *Wapenveld* heeft geschreven. Hij heeft dit artikel geschreven in de 51^e

jaargang, nummer 5, blz. 4-14. Hij schrijft onder de titel “*Schepping en historiciteit*”. In dit artikel gaat hij verder in de lijn van zijn proefschrift. Hij maakt duidelijk dat hij Genesis 1-3 niet ziet als hoofdstukken die ons laten zien hoe het historisch in het begin van de geschiedenis gegaan is. Het gaat er volgens hem in deze hoofdstukken níet om, dat de HEERE ons vertelt, hóe het toen gegaan is. Maar veel meer dat ons verteld wordt, dát de HEERE de Schepper is en waarom Hij de schepping gemaakt heeft.

Om dit duidelijk te maken volgen er hier 2 citaten uit dit artikel:

“In deze betekenis zijn Genesis 1-3 dus in de eerste plaats gericht op het leven hier en nu. Zij gaan over ons. Zij beschrijven ons in onze geschapenheid, maar ook in onze verlorenheid en gebrokenheid. Daarmee interpreteren en verdiepen zij ons bestaan. Het is juist dit ‘oer’-karakter van deze vertellingen dat hen ervoor behoedt van ons afgesneden te worden als ‘sprookjesachtige verhalen uit een ver verleden’. Zo is Genesis in staat om de kloof van de geschiedenis te overbruggen en ons eigen bestaan existentieel te omarmen.”

Iets verder schrijft dr. Paas: *“Ik hecht eraan dat het niet ongeloof in God als Schepper is of ongeloof in sprekende slangen dat mij op dit spoor heeft gezet. Het is niet zo dat ik geloof dat het in Genesis 1-3 beschrevene niet kan. God kan alles. En wellicht is het zo gebeurd. Maar ik geloof dat dat eenvoudig niet de goede vragen zijn om mee te beginnen. Genesis 1 wil niet zeggen dat God precies toen-en-dan en zo-en zo met de wereld begonnen is. In zijn geheel eigen literaire vorm wil dit hoofdstuk vooral iets zeggen over de zin en het fundament onder ons bestaan hier en nu. Dat is zijn actualiserende kracht en bij uitstek een middel om de historische kloof te overbruggen. Met andere woorden, Genesis 1 wil zeggen dat en waarom God de wereld en ons heeft geschapen. De vraag hoe en wanneer Hij dat heeft gedaan mag best gesteld worden, maar zal vanuit dit hoofdstuk nauwelijks kunnen worden beantwoord. Het is alleen vanuit een diepe eerbied voor het Woord van God dat ik deze weg wil gaan. Gods Woord spreekt met absoluut gezag, inderdaad. Het wordt dan des te belangrijker om na te gaan wat Gods Woord precies zegt.”*

We zien dus bij dr. Paas de intentie om het Woord van God recht te doen. Toch doet hij dat in de praktijk niet, omdat hij -waar de Geest in de Bijbel de historische feiten laat opschrijven- die feiten niet wil zien als historische feiten maar meer als theologische vertellingen. Waar de Schrift zich als historisch aandient moeten we dat ook eerbiedigen en daarop bouwen. Dat was ook de achtergrond van de uitspraak van de synode van Assen 1926 over Genesis 2-3. Dr. Paas gaat in zijn schrijven veel verder dan dr. Geelkerken die vanwege zijn meningen geen predikant meer in de Gereformeerde Kerken kon blijven. De uitspraken van Assen 1926 hebben in onze kerken nog steeds rechtskracht en ook daarom verbazen wij ons erover dat dr. Paas aan de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken als docent is aangesteld. De historische betrouwbaarheid van wat de Schrift als geschiedenis vertelt wordt door hem verregaand geproblematiseerd. De beschouwingen van dr. Paas over het mythisch karakter van de manier waarop de Schrift met geschiedenis omgaat, spreken daarover duidelijke taal (blz. 91v., blz. 334v., blz. 343). De schriftkritische reconstructie waarbij de oudste Bijbelgedeelten als de jongste worden beschouwd (de 5 boeken van Mozes) wordt kritiekloos gevolgd (vergelijk een uitspraak als: *“Of de schepping van de wereld reeds voor de staatvorming binnen Israëls gezichtsvermogen lag, is moeilijk te zeggen. Er is geen tekstmateriaal dat dit aangeeft, zoals er hoe dan ook nauwelijks oudtestamentische teksten zijn uit die periode”*, blz. 333, vgl. dr. Paas over de datering van de zgn. bronnen ‘P’ en ‘J’ in de eerste hoofdstukken van Genesis, blz. 69vv.).

Wij twijfelen niet aan de goede bedoelingen en integriteit van dr. Paas, maar zijn wel van mening dat iemand als hij met bovengenoemde visie op Gods Woord geen les kán en mág geven aan de Theologische Universiteit van de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt).

Conclusies

- 1. Dr. Paas komt in zijn omgang met de Schrift in strijd met wat we belijden in de artikelen 2-7 van de NGB. En in vraag en antwoord 19 van de Heidelbergse Catechismus.**
- 2. Zou dr. Paas een formulier vergelijkbaar met het Ondertekeningsformulier voor docenten al ondertekend hebben, dan zou hij dadelijk op grond daarvan geschorst behoren te worden.**
- 3. Hij voldoet niet aan het vereiste dat aan de universiteit docenten en predikanten moeten doceren die in de eerste plaats betrouwbaar zijn volgens de Schriften.**

De schrijvers van dit artikel (dus, zoals bij alle niet-ondertekende artikelen op deze website, de leden van de redactie van gereformeerdbleiven.nl) hebben dan ook bij de Raad van Toezicht van de TUK het verzoek ingediend om deze benoeming ongedaan te maken.